

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Cluverii[i] Sicilia Antiqua

Clüver, Philipp

Lvgdvni Batavorvm, 1619

Cap. II. De Corsicâ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14145

VII, sunt opidani NORENSES. *Opidorum*, inquit, XIII: *Sulcitani*, *Valentini*, *Neapolitani*, *Bosenses*, *Caralitani civium Romanorum*, & *Norenses*.

TECVLA opidum quo loco fuerit, minus exploratum habeo. nec id fatis liquet, fueritne opidum, an alius cuiusdam condicionis locus.

Porrò iter apud Antoninum describitur tale:

Alio itinere ab Vibia Caralis
M. P. CLXIII, sic:

Caput Thyse	XL.
Sorabile	XLVI.
Biora	XLVI.
Caralis	XLII.

Per mediterranea hoc quoque actum fuisse iter, patet ex commemoratione *fontis* five *capitis Thyssi amnis*. Totius insulæ longitudo quum CLXX millia passuum vix excedat; corruptos esse numeros, manifestum est: eoque dispectu difficile, quænam ista & quo situ fuerit BIORA. Cæterò, quod heic opidum SORABILIS dicitur, idem esse viris doctis videtur, quod Ptolemæo in mediterraneo sub Insanis montibus vocatur Σαράλαπις SARALAPIS. nec situs abhorret. per Thyssi quidpe vallem & maximè mediterranea insulæ loca ductum fuisse iter, ex Thyssi capitis mentione clarè adparet.

Inter Saralapin & Cornum Ptolemæo ponitur Τυρῆλις νεία, GYRVLIS NOVA, opidum. id quo situ fuerit incolis dispiciendum relinquo. qui, si fortè ad hætenus dictorum etiam quædam minus rectè collimaverim, æqui bonique ignoverint; mearumque curarum imperfectionem seduli expleant. Maiorem me antiquitatibus huius insulæ præstitisse lucem, quàm quisquam hætenus alius, facilè fatebuntur.

CAP. II.

De Corsica insula.

Vicina Sardinia est ab septentrionibus CORSICA INSVLA, Græcis κύρνον CYRNOUS dicta. Plinius, lib. III cap. VI: *In Ligustico mari est Corsica, quam Græci Cyrnon adpellant.* Diodorus lib. V: *Μετὰ δὲ τῶν Αἰθελίων νῆσος ἔστιν ἀπέχουσα ἰσθμῶν τῶν τῆς ἰσθμῶν τῆς εὐθείας, ὀνομάζεται δὲ ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων κύρνον, ὑπὸ δὲ Ῥωμαίων Ἐ τῶν ἐγχωρῶν Κόρσικα.* Id est: *Ab Aethalia CCC stadia remota est insula, qua Græcis Cyrnos, Romanis & indigenis Corsica vocatur.* Dionysius in Περαγήσει:

Σαρδῶν τ' ὄρουσται, καὶ ἀπέειλεν εἰν ἀλλὴ κύρνον.

Ἡν ῥα τε Κορσίδα Φῶτες Σπηχθῆνοι καλέουσι.

Ἰλῆ δ' ἀμφιλαφῆς ἔστι πῶν ἕσων ἐκείνη.

Hoc est:

Sardiniaque latissima, & immensa in mari Cyrnos;

quam Corsida viri indigenæ adpellant.

Nemoribus autem abundans nulla adeò, ut illa.

Stephani epitomator: κύρνον, νῆσον παρὰ τὸν Ἰαπυγίαν. Ἐκαταίαν Εὐρώπῃ. τὸ ἔθνος τῶν κύρνοι καὶ κυρναῖοι. φασὶ δὲ τὰς κυρναῖας πολυχρονιώτερας εἶναι (οὐκ αἶσι ἐπιπέτῃ τῶν Σαρδῶν) ἂν τὸ μέλιτι αἰετῶν ῥηθῶν. πλείον δὲ πῶν γίνεται παρ' αὐτοῖς. Omnino verba, quæ parenthesi inclusi, transposita esse ab exscriptore vel ipso epitomatore existimo. Sensus igitur eorum hic est: *Cyrnos, insula Iapygia ad Boream vergens; auctore Hecateo, in Europa. Gentilitium inde est Cyrnaei. Habitant autem hi circa Sardiniam. Aiunt verò Cyrnos maximè longævus esse, quòd semper melle vescuntur: cuius ingens apud eos gignitur copia.*

Iapygiæ vocabulum unde habuerit, vel quid eo intellexerit Hecatæus, haud equidem video. cæterum Corsicam illum voluisse, patet ex Sardinia simul & mellis commemoratione, de quo post dicam. Idem Stephani epitomator antea: Κορσίς, νῆσον ἐν τῷ τυρρηνικῷ πελάγῳ, ὑπὸ Κόρσῃς δὲ λῆς βυκόλῃ. λέγεται καὶ Κορσική τὸ ἔθνος, Κορσῆ. Id est: *Corsis, insula in Tyrrheno pelago, à Corsâ, bubulci servâ, sic dicta. Vocatur eadem & Corsica.*

fica. Gentilitium est, CORSI. Apud Procopium, Gothicar. rer. lib. IIII sæpius scriptum id vocabulum est Κερσική, Corsica. Eustathius ad præscripta Dionysii verba sic commentatur: Ἰσπανῶν δὲ πολυγενῶς εἰς Κύρνοι. τῶν δὲ Κύρνοι καὶ Κορσίδα, Φησὶ, καλεῖσιν, ἢ καὶ ἕνα τῶν ἀντιγράφων Κορσίδα. Ἐὼς μὲν ἄλλοι Φασὶ, Κορσίς καλεῖται ἀπὸ Κέρσης γυναικός· λέγεται γὰρ ὅτι νῆσος ἐν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγῳ Κορσίς ἀπὸ Κέρσης, δάλης Βακχίης. ὡς δὲ καὶ ὁ Διονύσιος Βαλεπῆ, Κορσίς λέγεται διὰ τὰς ἐν αὐτῇ κέρσης, ὅ ἐστι κερυφῆς τῶν ἑρῶν· ἔστι γὰρ τῆ ὕλη, Φησὶ, ἀμφιλαφῆς, ὅ ἐστι δασεία, ὅπως πῶς ὅσον ἐκεῖνη. Id est: Cynrii maximè longævi esse traduntur. Cynnon autem, inquit, etiam Corsida vocant, sive Corsicam; ut quedam exemplaria habent. Et, ut alii aiunt, Corsis vocatur à Corsà, muliere quadam. Fertur enim, insulam esse in Tyrreno pelago Corsida ab Corsà dictam, bubulci ferrà. Ut verò ipse vult Dionysius, Corsis dicta est à corsis qui in eà sunt, id est, à montium vorticibus. est enim nemoribus, inquit, abundans, id est, densa, nulla alia ita, ut illa. Isidorus, Origin. lib. XIII cap. VI: Corsica insule exordium incola Ligures dederunt, adpellantes eam ex nomine ducis. nam quedam Corsa nomine Ligus mulier, quum taurum ex grege, quem prope litora regebat, transmarè solitum, atque per intervalia corpore ancto remcare videret; cupiens scire incognita sibi pabula, taurum à ceteris digredientem usque ad insulam navigio prosequuta est, cuius regressu insule fertilitatem cognoscentes Ligures, ratibus ibi profecti sunt; eamque nomine mulieris auctoris & ducis adpellaverunt. Hæc autem insula Græcè Κύρη dicitur, à Cyno, Herculis filio, habitata. Servius, in Virgilio Eclogam V IIII: Taxus venenata arbor est; qua abundat in Corsicà. hæc autem insula Græcè Cyrne dicitur, à Cyno, Herculis filio. Solinus, cap. VI II: Corsicam plurimi in dicendo latius circumvecti, plenissimè narrandi absolverunt diligentia: nihilque omisum, quod retractari non sit supervacuum: ut exordium incolis Ligures dederint; ut opida ibi exstructa sint; ut colonias ibi deduxerint Marius & Sulla; ut ipsam Ligustici sinus aquor adluat. Illud sanè de tauro & Ligure muliere Corsà satis fabulosum, quum LX millium passuum mare inter insulam & proximam circà Vada Volaterrana seu Populonium promontorium continentem intercedat. quod rectè etiam à Plinio adnotatum dicto lib. III cap. VI. Absit, inquit, à Vadis Volaterranis LXXI millia passuum. Alii certè auctores non Ligures primos eius fecerunt cultores; sed eiusdem cum Sardis generis Afros. in quibus Pausanias, in Phocicis ita scribit: Ἐστὶ δὲ νῆσος, ἢ πῶν ἀπέχουσι τῆ Σαρδέης, Κύρη, ἢ τὸν Ἐλλῶν, ἢ τὸν δὲ Λιβύων τῶν ἐνοικούντων καλεῖται Κορσική. Id est: Haud longe ab Sardinia distans insula à Græcis Cynos ab indigenis Afri Corsica nuncupatur. Ex lingvæ ac sermonis specie Ligustici generis esse an prisca illi animadverterint mortales, equidem ignoro. Græca vox κύρη haud dubiè ex indigenarum vocabulo Κορσίκα desumpta est; quando prima in utroque syllaba κυρ & Κορ ferè eadem est. Sic Lycophron, in Alexandrà, eandem syllabam per E scripsit, in his versibus:

Οἱ δ' αὖ Πελασγῶν ἀμφὶ Μέλβλητ' ἔρουσι
 Νῆσον τε Κερνεῖτιν, ἐπισηπῶτες
 Ἴπὲρ πῶν Τυρρηνῶν, ἐν Λαμηθίαις
 Δίναισιν οἰκήσουσι Λόκανῶν παλάσας.

Hoc est:

Alii rursum Pelasgi circa Membletis vada
 Et insulam Cerneatin, enavigantes
 Ultra mare Tyrrenorum, in Lametiis
 Vorticibus Lucanorum tenebunt arva.

Ad hæc ita commentator eius Isacius Tzetzes: Κερνεῖτιν· τῶν Κέρων νῆσον, ἀπὸ γωνίας αὐτῆς Ἐπισηπῶτες, Κερνεῖτιν εἶπεν. Id est: Cerneatin. Cerni insulam, derivativum pro primitivo, Cerneatin dixit. Cæterò Seneca, exsul quomdam in hac insulâ, etiam Hispanicum genus in eâ agnovit. sicut enim in Consolatione ad Helviam matrem cap. VIII scribit: Transierunt & Hispani. quod ex similitudine ritus adparet. eadem enim tegumenta capitum, idemq. genus calceamenti, quod Cantabris est: & verba quedam. non totus sermo conversatione Græcorum Ligurumq. à patrio deservit. Hercules autem filium fabulosa fecit Græcia Cynnum eadem ratione, ut & Sardum, à quo Sardinia adpellata fuit: ut superiori capite ostensum. Nempe in dispersione gentium, quæ facta olim est ad urbem Babylonem, à ductoribus cum ipsæ gentes, quas ducebant, tum terræ, quas occupabant, nomina accepere. ipsi verò duces alius dei alii postea habitati fuere filii; quum cuncta illa deorum varia numina atque nomina ad unum verum æternumque Deum, rerum omnium simulque primi hominis Adami conditorem, pertinerent.

rent. Hinc ab eiusmodi duce quodam Corfo & ipsa gens **CORSI** & insula **COR-**
SIDA dicta fuisse videtur. Gens ipsa cum duce ex Africâ per Sardiniam primùm
advenit, an ex Liguriâ, incertum est. Posterioribus temporibus Græci Phocen-
ses ex Ioniâ coloniam in Corsicam deduxere *Aleriam*, Cyro Persis imperante, circa
Olympiadem **LVI**, & annum ante Iesum natum **101**. ut postea fufius in expo-
sitione *Alerie* urbis patebit. Hos paullo post eiecerunt Tyrrheni: teste Herodoto,
quem infra videbimus. Hinc ita Diodorus, dicto lib. **v**: τ' πέρχουσι δ' ἐν αὐτῇ καὶ πό-
λεως ἀξιόλογοι δύο: καὶ τῶν ἡδὲ Κάλαις, ἡ δὲ Νίκαια περὶ ἀγορῶν. τῶν δὲ πῶ ἄλλοι Κάλαι-
ον Φωκῆς ἐκλήσαν· καὶ χεῖρον ἵνα κατακίησαντες, ὑπὸ Τυρρηνῶν ἐξεδιέθησαν ἐκ τῆς νήσου· πῶ
10 δὲ Νίκαιαν ἐκλήσαν Τυρρῆνοὶ θαλασσοπολιτῆς, καὶ τὰς κατὰ πῶ Τυρρηνίαν κειμένης νήσους ἰδιο-
ποιήσαντο. Πρὶ δὲ ἵνας χεῖρους ἦ ἐν τῇ Κύρῳ πόλει κερδίσαντες, ἐλάμβανον ἀπὸ τῶν ἑγχωρίων
Φόρος. Id est: *Due in eâ sunt urbes insignes, Calaris & Nicaea. Calarim Phocenses condi-*
dere. quumque ad tempus insulam inhabitassent, à Thyrrhenis fuerunt eiekti. Nicaeam Tyrrhe-
ni fundarunt, quum mari potirentur; & vicinas Tyrrhenie insulas suæ ditioni vindicassent.
Quum itaque ad aliquod tempus Corsica urbeis in potestate suâ haberent, tributa ab incolis exi-
gebant. Α λαιρίων scribendum esse, post patebit. Anno **1111** Olympiadis **LXXXI**,
Lyficate Athenis summum gerente magistratum, subjectam eorum imperio fuisse
insulam, auctor est idem Diodorus lib. **x1**. Post hæc in Carthaginensium, unâ
cum proximâ Sardinia; fuit potestate; donec bello Punico primo à Romanis
20 ambæ occupatæ sunt. Sed de nomine Corsicæ variisque eius incolis hæcenus sa-
tis. De situ ac magnitudine eius ita tradit Mela lib. **11** cap. **vii**: *Due grandes, fre-*
toque diuise Hetrusco: quarum Corsica, litori propior, inter latera tenuis & longa, præterquam
ubi Aleria & Mariana colonia sunt, à Barbaris colitur. Strabo lib. v: μήκῃ τῆς Κύρης
Φησὶν ὁ Χαιροζγάφῳ· μίλια ρζ', πλάτῃ δὲ ο'. κατ' ἀλγεῖς δὲ πλείμπετε· πλεῖστα δὲ λέγεται καὶ
*Διακρίσεις εὐδίας. Id est: Longitudinem Corsicæ tradit Cho:ographus passuum millia **CLX**,*
*latitudinem **LXX**. Alii verò circuitum eius aiunt esse stadiorum mille ducentum. Id est*
*millium passuum **CL**. Sed hoc apertum arguit mendum. Ego igitur lego; πλείμ-*
πετε· τετρακτίλις λέγεται καὶ Διακρίσεις εὐδίας. Id est: Circuitus traditur stadiorum ter mille
*ducentum. hoc est millium passuum **CCCC**. Plinius, dicto lib. **111** cap. **vi**: In Ligustico*
30 *mari est Corsica; quam Græci Cyrrnon adpellavere; sed Tusco [adde è Melâ, litori] propior; à se-*
*ptentrione in meridiem projecta: longa passuum **CL** millia; lata, maiore ex parte, quinquaginta:*
*circuitu **CCCCXXII** M. Abest à Vasis Volateranis **LXII** millia passuum. Et fine capitis:*
Extra conspectum, pelagus Africum attingens, est Sardinia, minus novem millibus passuum à Cor-
sicæ extremis: etiamnum angustias eius arctantibus insulis parvis, quæ Cunicularia adpellantur,
item quæ Phintonis & Fosæ: à quibus fretum ipsum Taphros nominatur. Et Plinii epitomator,
*Martianus Capella, lib. **vi**: In Ligustico mari est Corsica: quam Græci Cyrrnon adpellavere:*
longa centum quinquaginta millibus passuum; lata quinquaginta. circuitus eius omnis distendi-
tur millibus trecentis viginti quinque. Et postea, loco hæcenus in vulgaris exempla-
40 *ribus miserè ac sædè discerpto: Et jam Africum mare spectans à Corsicâ in octavo [millia-*
rio] Sardinia est. in quo angusto freta sunt parvæ insule, quæ Cunicularia perhibentur: item
*Phinton & Fosæ. Orofius, lib. **1** cap. **11**: Corsica insula multis promontoriis angulosa est.*
tenet autem in longo millia passuum centum sexaginta, in lato millia viginti sex. Isidorus
*dicto lib. **x111** cap. **vi**: Dividitur à Sardinia **xx** millium freta; cincta Ligustici aquo-*
ris sinu, ad prospectum Italiae. Est autem multis promontoriis angulosa. Ptolemæus longitu-
*dinem eius fecit millium passuum **CLXX**; latitudinem **LXX**. Hodie noscitur esse*
*longâ millia **CLXX**; lata **L**. Crebra admodum atque extensa angustaque promonto-*
ria quum in mare emittat; circuitus eius observatu paullo difficilior est. at circùm
*extrema promontoriâ si mensuram agas; **CC** circiter & **LXXX** millia invenias.*
Cæterum magnitudine tertia habita est omnium interni maris. Auctor libri de
50 *Mundo, qui Aristoteli adscribitur: φαιερὰ ἢ ἡμῖν καὶ ἐντὸς εἰσι νῆσοι ἀξιόλογοι, Σικελία,*
& Σαρδῶν, καὶ Κύρῳ, καὶ Κρήτη, & Εὐβοία, & Κύπρῳ, καὶ Λέσβοις. Id est: Nota nobis & in
interno mari insule sunt insignes, Sicilia, Sardinia, Corsica, Creta, Eubæa, Cyprus & Lesbos.
Alexius comicus, apud Constantinum imperatorem, in Themat. imperii oriental.
*lib. **11**. themate Sicilia, & apud Eustathium in Dionysii Περίληψιν.*

τῶν ἐπὶ τῆς νήσου, αὐτὸς εἰδείξεν ἡ φύσις
ὀνητὸς μεγίστος, Σικελία ἡδὲ, ὡς λόγῳ,
πρῶτη μεγάλη, δὲ ὅτιον Σαρδῶν, τρίτη

Κύρῳ

Κύριον, τὴν Κρήτην, δὴ ἢ Διὸς Κρήτην τροφὸς,
Εὐβοίαν πέμπτην σενόφυλον, ἔκτην Κύριον,
Λέσβον δὲ ἕξιν ἐρχάτω λαχῶσ' ἔχθ'
Hoc est:

In septem insulis, quas indicavit natura
Mortalibus maximas, Sicilia, ut fama fertur,
Prima est magna; secunda Sardinia; tertia
Corsica; quarta Iovis nutrix Creta;
Quinta Eubœa angusta; sexta Cyprus;
At Lesbos ordinem sortita est septimum.

Strabo lib. 11; de iisdem interni maris insulis loquens: Νῆσοι δ' εἰσὶν ἐν μέρει τῆς Ἰταλίας τῆ κατὰ τὸ Τυρρῶνον πέλαγον μέχρι τῆς Λιγυρικῆς συχναί, μέγισται δὲ Σαρδῶν καὶ Κύριον, μετὰ τῆς Σικελίας· αὐτὴ δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ ἡμᾶς ἐστὶ μεγίστη. Id est: Insula eius in ora quidem Tyrreni maris ad Liguriam usque sunt frequentes: inter quas Sardinia & Corsica sunt maxima post Siciliam. haec quidpe reliquarum nostri maris est omnium maxima. At longè posteriori tamen loco eam ponit Scylax in Περίπλῳ· Μεγίστη Σαρδῶν, δεύτερη Σικελία, τρίτη Κρήτη, τέταρτη Κύπερος, πέμπτη Εὐβοία, ἕκτη Κύριον, ἕβδομη Λέσβος. Hoc est: Maxima est Sardo; secunda Sicilia; tertia Creta; quarta Cyprus; quinta Eubœa; sexta Corsica; septima Lesbos. Sic ferè & Diodorus, lib. v; de Balearibus apud Hispaniam insulis loquens: Τῶτων δὲ ἡ μείζων μεγίστη πασῶν ἐστὶ μετὰ τὰς ἐπιτὰ νῆσους, Σικελίαν, Σαρδῶν, Κύπερον, Κρήτην, Εὐβοίαν, Κύρον, Λέσβον. Hoc est: Harum maior omnibus magnitudine excedit post VII insulas, Siciliam, Sardiniam, Cyprum, Cretam, Eubœam, Corsicam, Lesbum. Ac fanè Creta Sardiniam ferè exæquat; Cyprus etiam excedere videtur.

TAFFROS
sive FOSSA;
fretum inter
Corsicam &
Sardiniam.

Cæterùm de freto inter Sardiniam & Corsicam, quod à Fossis insulâ, ut auctor est Plinius, τὰ Φεσσαία τὰ Φηρος Græcis dicebatur, id est, FOSSA, sic tradit Zonaras, Annal. tombo 11: Λέξιον δὲ Σικελίαν ἐπὶ Σαρδῶν καὶ ἐπὶ Κύρον ἐσπράττωσε. κέντηται δὲ ἐν τῷ τυρρῶνικῷ πέλαγῳ, ὀλίγον ἀπὸ τῶν ἀπέχουσαι, ὡς μίαν αὐτὰς πῆρρωθεν εἶναι δοκεῖν. Hoc est: L. Scipio exercitum in Sardiniam & Corsicam duxit: qua, in Tyrreni mari sita, tam exiguo spatio inter se distant, uti ex longinquo una esse videantur. Pausanias in Phocicis: Τὴν δὲ Κύρον πεδίον Φασίν ἐπὶ τῆς Σαρδῶν ἢ ἰσκάτῃ τῆς θαλάσσης διείρηται. Id est: Corsicam aiunt VIIII haud amplius stadia lato mari ab Sardinia submoveri. Hoc apertè vel falsum vel mendosum. rectius Strabo dicto lib. v: Κύριον ἔστι πῶς δέχεται τῆς Σαρδῶν πεδίον. id est: Corsica LX circiter stadia ab Sardinia distat, Plinius Sardiniam ait abesse à Corsica extremis minus novem millibus passuum. epitomator eius Capella spacium id facit VIIII milliarium. apud Isidorum leguntur xx: sed mendosè, pro ix, vel x. Pausanias fortè scripserat ὀγδοήκοντα πεδίον, id est, LXXX stadia. quæ, more antiquiorum VIII stadia in unum milliare computando, millia efficiunt x. Sunt autem re verà inter extrema utriusque insulæ stadia LX; quæ habet Strabo; id est millia VII passus 10. Scylax id intervallum ita adnotavit: Ἀπὸ δὲ Κύρον νῆσον εἰς Σαρδῶν νῆσον πλοῦς ἡμέρας τρίτων μέρους, καὶ νῆος ἐρήμη ἐν τῷ μέσῳ. Id est: Ab Corsicâ insulâ in insulam Sardiniam trajectus est tertie partis unius diei. insula verò in medio utriusque est deserta. Non una; sed plures. Plinius, loco præscripto: Sardinia minus novem millibus passuum à Corsica extremis; etiamnum angustias eas arctantibus insulis parvis, quæ Cunicularie adpellantur; item, quæ Phintonis & Fossæ. Ptolemæo, præter Hermaam & Herculis insulam, supra à nobis explicatas, sunt à septemtrionali Sardinia late re φίντων νῆος, Ἰλοῦσα νῆος, Νυμφαία νῆος. Id est: Phintonis insula, Ilova insula, & Nymphaea insula. Ex his prima ab oriente & Erebantio promontorio est Phintonis insula; altera post hanc Ilova; postrema & longius in altum pelagus projecta, Nymphaea. Sed PHINTONIS insula fuerit illa, quæ vulgari vocabulo nunc dicitur Insula di Figo; τὰ Φεσσαία, id est, FOSSA, quæ nunc Isola Rossa. tertia ex 50 maioribus, & versùs occasum, erit NYMPHAEA. reliquæ verò minores, seu veriùs scopuli, erant CUNICULARIAE. Ilova quomodò huc pertineat, quum eodem nomine sit ad Italiam, nescio. Verùm ego in Corsicam revertor.

PHINTONIS
insula.
FOSSA,
NYMPHAEA
& CUNICULARIAE, in-
sula.

De naturâ cæli solique Corsicæ sic habet verus carmen:
Corsica Phocæo tellus habitata colono;
Corsica, quæ Graio nomine Cynus eras;
Corsica Sardinia brevior, porrectior Ilova;
Corsica piscosis per via fluminibus;

Corsica

Corsica terribilis, quum primam incanduit aestas;
 Sæuior, ostendit quum ferus ora Canis:
 Parce relegatis; hoc est, jam parce solutis.
 Vivorum cineri sit tua terra levis.

Et aliud:

Barbara preruptis inclusa est Corsica saxis;
 Horrida, desertis undique vasta locis.
 Non poma autumnus, segetes non educat aestas;
 Canaque Palladio munere bruma caret;
 Umbrarum nullo ver est letabile fœtu,
 Nullaque in insauso nascitur herba solo.
 Non panis, non haustus aqua, non ultimus ignis:
 Heic sola hec duo sunt, exsul & exsilium.

Sic & Seneca, exsul in hac insulâ quum esset, in Consolatione ad Helviam matrem scripsit cap. vi: *Quid tam nudum inveniri potest, quid tam abruptum undique, quam hoc saxum? quid ad copias respicienti, jejunius? quid, ad homines, immansuetius? quid, ad ipsum loci situm, horridius? quid, ad cæli naturam, intemperantius? Plures tamen heic peregrini, quam civēs, consistunt.* Et cap. viii: *Toties huius aridi & spinosi saxi mutatus est populus.*

20 Item cap. viiii: *Atqui non est hec terra frugiferarum aut letarum arborum serax. non magnis nec navigabilibus fluminum alveis irrigatur. nihil gignit, quod alia gentes petant. vix ad tutelam incolentium fertilis. non pretiosus heic lapis caditur: non auri argentique venæ eruntur.* Strabo, dicto lib. i: Οικείτω δὲ Φαύλω, τερχεία π' εἶσαι, καὶ τῆς πελοῦσις μέρεσι δὲ βαρῶν π' εἶσαι, ὡς π' τὰς κατέχοντες τὰ ὄρη, καὶ ἀπὸ ληθηρῶν ζῶντας, ἀγερωτέρως εἶναι θηρίων. ὁπότεν γὰρ ὀρέων ἐστὶ τῶν ῥωμαίων στρατοί, καὶ περὶ πόντους τῆς ἐρύμασι, πλὴν πελοῦσις ἔλασι τῶν ἀνδρόποδων, ὅραν εἶναι ἐν τῇ ῥώμῃ καὶ θαυμαῖον, ὅσον ἐμφαίνεται τὸ θηρίωνδες καὶ τὸ βοσκημάτων ἐν αὐτοῖς. ἡ γὰρ ἐκ τῶν πελοῦσις ζῆν, ἡ ζῶντις ἀπαθεία ἔσται ἀναπόθησι τὰς ὠνησαμένους Ἰππεύουσιν, ὡς π' καὶ περὶ τὸ τοχὸν καὶ βαλλῶσιν ὑπὲρ αὐτῶν, ὅμως μέλας μελεῖν. Hoc est: Male incolitur; aspera quum sit, ac plerisque locis planè in via. quo sit, uti, qui montana incolunt, latrocinii vitam sustentantes, ipsis sint inmansuetiores bestiis. Itaque, quum Romani duces in insulam incursionem faciunt; ac, munitiones eorum adorti, magnum mancipiorum numerum adducunt: videre Rome cum admiratione licet, quantum in eis feritatis atque indolis planè sit belluinae. nam aut vitam fugiunt; aut impatientiâ ac stupiditate dominos obrundunt: ita, ut impense paniteat, etiamsi quis minimo emerit. Sed mitiora de his sensit Diodorus, dicto lib. v: Εἰπὶ δὲ ἕως χρόνου τῶν ἐν τῇ Κύρῳ πόλεων κερμασίους εἰ Τυρρῆνοι, ἐλαμβάνοντες τῶν ἐγχωρίων φόρους, ῥητίνην καὶ κηρὸν καὶ μέλι, φυομένων τῶν δαυλίλων ἐν τῇ νήσῳ. Τὰ δὲ ἀνδρόποδα τὰ Κύρῳ διαφέρειν δοκεῖ τῶν ἀλλῶν δούλων εἰς τὰς κατὰ τὸν βίον χρεῖας, φυσικῆς πύτης τῆς ιδιότητος ἀποκαθάρσεως. Ἡ δ' ὅλη νῆσος ἀμερόθης εἶσαι, πλὴν τῆς χώρας ὀρεντῆς ἔχει, πεποκασμένων δρυμῶν ὑμερῶσι, καὶ πῶμασι διαρρομένων

30 μικροῖς. Οἱ δ' ἐγχωρίοι τρεφῶσι μὲν χρῶνται γάλακτι καὶ μέλιτι καὶ κρέασι, δαυλίως πάντα πάντα παρεχομένης τῆς χώρας. τὰ δὲ περὶ ἀλλήλους βίβουσι Ἰππικῶς ἔδικαίως, παρὰ πάντας χρεῖδον τὰς ἀλλὰς βαρβάρους. πᾶσι γὰρ κατὰ τὴν ὀρεντῆν ἐν τοῖς δένδροισιν ἀεροκορμακῆρα τῶν πρώτων ἀερόκωντων εἶσι, μηδεὶς ἀμφισβητοῦσι. πᾶσι τε περὶ βαρῶν σημείοις διειλημμένα, καὶ μηδεὶς φυλάτῃ, σώζειται πῆς κελημένοις. ἐν π' πᾶσι ἀλλὰς πῆς ἐν βίῳ καὶ μέρι ἀικονομίαις θαυμαστῶς περιλήμωσι τὸ δικαιόπραγιον. Παραδοξότατον δ' εἶπὶ περὶ αὐτοῖς τὸ γνώριον κατὰ τὰς τῶν τικων ἡγεσίως, ἔπειν γὰρ ἡ γυνή πικρῆ, πύτης μὲν οὐδεμία γίνεται περὶ τῶν λοχίαν Ἰππικῶν. ὁ δ' ἀνὴρ αὐτῆς ἀναπέσων ὡς νοσῶν, λοχίεται πικρῆς ἡμέρας, ὡς ἔσται αὐτῷ κακοπαθοῦσι. φύεται δὲ καὶ τὴν νῆσον πύτης καὶ πύτης πύτης ἔσται ἀποκαθάρσεως, δὲ καὶ τὸ μέλι, τὸ γνώριον ἐν αὐτῇ, πύτης γίνεται πικρῶν. Κατοικῶσι δ' αὐτῶν βαρβαροί, πλὴν διαλείποντες ἐξηλασμένους

40 ἔσται ἀποκαθάρσεως. τὸν δ' ἀερόκωντων ὑπὲρ τὰς τελευτήρας. Hoc est: Tyrreni quum aliquamdiu Corsica urbeis in potestate sua haberent, tributa ab incolis exigebant, resinam, ceram, mel. quorum largus heic est proventus. Mancipia Corsica, singulari natura dono, servis aliis ad usum vite preferendi videntur. Insula universa ampla, magnâ sui parte montosa est, & frequentibus silvis opaca, parvisque fluminibus irrigua. Incole pro nutrimento utuntur lacte, melle, carnibus. qua regio hac affatim prabet omnia. Inse inter se ac humaniter, supra quam omnes alioqui Barbari, vivunt. nam qui in montium arboribus invenuntur favi, citra controversiam illorum sunt, qui primi invenerunt. ovesque certis di-

50 stincta.

stincta notis, etiam nemine servante, heris suis manent. In reliqua etiam vite administratione, iuste agendi normam, suo quisque loco, mirifice observant. Sed insolens atque novum apud eos quammaximè est, quod circa liberorum natiuitatem accidit. quidpe mulieris enixe nulla in puerperio cura geritur: sed maritus eius, veluti agrotans, atque corpus male adfectum habens, puerpere vice per certos aliquot dies in lecto decumbit. Multum quoque buxi, eiusque haud vulgaris, ibi nascitur. quæ causa est, cur mel profusus amarum existat. Incolitur insula à Barbaris; quorum alienus nec facilis intellectu sermo est. numerus hominum xxx millia excedit. De melle ita Virgilius meminit in Eclogâ VIII:

Sic tua Cynæas fugiant examina taxos.

Ad quæ ita Servius: Taxus venenata arbor est: quæ abundat in Corsicâ. hæc autem insula Græcè Cyrne dicitur. unde fecit hanc derivationem, Cynæas taxos; id est, Corsicanas: quibus pasta apes, mella amarissima faciunt. Idem Ovidius intellexit, Amorum lib. I eleg. XII, his versibus:

Ite hinc difficiles, funebria ligna, tabella:

Tuque negaturis cera referta notis.

Quam, puto, de longæ collectam flore cicuta,

Melle sub infami Corsica misit apes.

Sed de naturâ cæli folique Corsicæ, item de genio ac moribus incolarum hætenus satis. nunc singula eius loca, quæ ab antiquis adnotata sunt auctoribus, investigemus. Sed hæc apud unum omnia existant Ptolemæum; exceptis Marianâ & Aleria Romanorum coloniis, quæ nonnullis aliis etiam memorantur.

Ptolemæus igitur latus insulæ occidentalis ita describit: καὶ ἡ ἐπὶ παραλίῳ ἀπὸ τῆς περιγεγραμῆς ἔχει πινάτιον ὄρον τὸ μέσον τῆς βορείας πλευρῆς. οὐδέν τι πέρα τοῦ ἐκβολαίου, καυσίας αἰγιαλός, τίλοξ ἄκρον. Δυτικῆς πλευρῆς περιγεγραφή. Ἀΐσιον ἄκρον, κασιλὸς κόλπῳ, Οὐίρβαλλον ἄκρον, κεραιδία πέρα τοῦ ἐκβολαίου, Ρόισιον ὄριον, Ρίον ἄκρον, Οὐρξίνιον πῆλις, Ἀμμυώδης αἰγιαλός, Λούρα πέρα τοῦ ἐκβολαίου, Πανία πῆλις, Τικαρξία πέρα τοῦ ἐκβολαίου, Τιτανὸς λιμὴν, Φίσηρα πῆλις, Πιτάνη πέρα τοῦ ἐκβολαίου, μαργανὸν ἄκρον ἐπὶ πῆλις. μεσημβριανῆς πλευρῆς περιγεγραφή. Πάλλα πῆλις. Hoc est: Ora igitur eius maritima circumscriptioem huiusmodi habet à medio lateris septentrionalis: Volerii annis ostium, Casia litus, Tilox promontorium. Occidentalis lateris circumscriptio: Attii promontorium, Casalus portus, Viriballum promontorium, Circidii fluminis ostium, Rhætius mons, Rhium promontorium, Vicinium opidum, Arenosum litus, Locre annis ostium, Pauca opidum, Ticarii fluvii ostium, Titanus portus, Fiseria opidum, Pitani fluvii ostium, Marianum promontorium & opidum. Meridionalis lateris descriptio: Palla opidum.

Ex his οὐδέν τι πέρα τοῦ ἐκβολαίου, VOLERIVS fluvius in medio septentrionalis lateris is est, qui in medium S. Florentii sinum effunditur. Vaticanum exemplar habet οὐίρβαλον, Vilerii. fortè genuinum fuerit οὐαδέριον, Valerius.

τίλοξ ἄκρον, TILOX promontorium, ex positione Ptolemæi nullum aliud esse potest, quàm quod, prædictum S. Florentii sinum ab occidente claudens, vulgò nunc vocatur Capo Martello, sive Punta Martella.

τὸ Ἀΐσιον ἄκρον, ATTII promontorium, seu fortè rectius Ἀΐσιον ἄκρον, ATTIVM promontorium, antiqui nominis vestigia adhuc retinet, vulgò Punta di Lacciuolo dictum: in qua voce ciuo est unica syllaba. Et situs etiam, quem Ptolemæus Attio promontorio tribuit, huc congruit. Est autem Acciuolo diminutivum ab Accio.

Ὁ καυσίας αἰγιαλός, CAESIAE litus; ex Ptolemæi mente est id, quod inter Volerii ostium & Tilocem promontorium protenditur. At quia inter Tilocem & Attium ad xx millia litus extenditur apertum, hoc potius Cæsiae litus dictum fuisse crediderim. Opidum an eo vocabulo fuerit, quod quidam opinantur viri docti, haud temerè dixerim.

Post Attium promontorium κασιλὸς κόλπῳ, CASALVS sinus hodièque veteris adpellationis memoriam servat in opido, quod, in medio eius positum, vulgò nunc adpellatur Piaggia di Cosari.

τὸ Οὐίρβαλλον ἄκρον, VIRIBALLVM promontorium ex Ptolemæi positione deprehenditur esse id, quod, Calvensem sinum ab austro includens, vulgò vocatur Capo di Calvi, sive, ab objectâ insulâ, Capo di Gargano.

Viriballo

Viriballo promontorio protinus subjicitur à Ptolemæo κηκίδιον ποταμός, CIR-CIRCIDIVS C I D I V S fluvius. Is nullus alius est, quàm qui ad austrinum Garganensis promon-
torii latus vulgò nunc dicitur *Le Ripe fiume*.

Τὸ Ρ'ίον ἄκρον, R H I V M promontorium id esse deprehenditur, quod vulgò nunc
dicitur *Capo di Feno*.

Medio situ inter Circidium amnem & Rhium promontorium Ptolemæo po-
nitur, ut vulgata habent exemplaria, Ρ'όιον ἄκρον, *Rhatius mons*; ut verò Vatica-
num refert exemplar, Ρ'ύπιον, *Rhyzium*. Ego vehementer suspicor, corruptam hanc
esse vocem à genuinā Ε'ρὺβρον ἄκρον, id est, R V B E R mons. quidpe hodièque, me-
dio situ inter Garganense & Fenense promontoria, vulgò dicitur à coloris argu-
mento *Monte Rosso*; & quia geminus est vortex, *Capi Rossi*.

Post Rhium promontorium proximè Ptolemæus subjungit Οὐράκιον πόλις, V R-
VRCINIVM C I N I V M opidum. Eo situ nunc est caput totius insulæ, urbs vulgò *Adiazzo* dicta.

Adiatium ad ingentem positum est sinum; in cuius intimo recessu est ἀμνώδης
αἰγιαλός, LITVS illud arenosum. In id tres effunduntur amnes; ex quibus ulti-
mus versus meridie, apud locum, qui vulgò vocatur *Capitello*, ex situ deprehen-
ditur esse is, qui Ptolemæo adpellatur ὁ Λόκρης ποταμός, L O C R A S, sive, si Latinè
formes, L O C R A fluvius.

Post Locram fluvium subjungitur Ptolemæo Παύλα πόλις, *Pauca opidum*. sed id P A V L A
vocabulum vitiatum esse suspicor à genuino Παύλα, P A V L A. nam omnino is locus
est, qui hodiè vulgò dicitur *Porto Polo*.

Hinc reliqua loca ita consignata sunt in vulgatis Ptolemæi exemplaribus: Τικα-
ρῆς ποταμὸς ἐκβολαί, Τικαρῆς πόλις, Πίταιος ποταμὸς ἐκβολαί, Μαριανὸν ἄκρον
ἢ πόλις. μεσημβρινῆς πλωρῆς περιγεγραφή. Πάλλα πόλις. Id est: *Ticarii fluvii ostium*,
Titanus portus, *Fisera opidum*, *Pitani fluvii ostium*, *Marianum promontorium & opidum*.
Meridionalis lateris descriptio: *Palla opidum*. At in his & corrupta pleraque esse de-
prehendo vocabula, & ipsum locorum ordinem perturbatum. Pro *Τικαρῆς ποταμὸς*,
Titanus portus, Vaticanum exemplar habet *τιτανός*, *Titianus*. & ita populi in cun-
ctis exemplaribus leguntur *τιτανὸν*, *Titiani*. *Πίταιος πόλις*, *Fisera opidum*, in eo-
dem Vaticano est *φικαρία*, *Ficaria*. & est hodièque locus in hoc litore vulgari vo-
cabulo *Ficari*. Ad hæc igitur ego reliqua illa *τικαρῆς ποταμὸς* & *πίταιος ποταμὸς*,
corrigo in *φικαρία* & *τιτανός*, *Ficarii* & *Titiani*. omnemque locorum seriem sic
restituo: *τιτανός ποταμὸς ἐκβολαί*, *τιτανός λιμὴν*, *φικαρία ποταμὸς ἐκβολαί*, *φικα-
ρία πόλις*. Id est: *Titiani fluvii ostium*, *Titianus portus*, *Ficarii fluminis ostium*, *Fica-
ria opidum*.

Ex his *τιτανός λιμὴν*, TITIANVS portus, is est, qui, apud Portum Paulum lon-
giùs sese in terram infundens, vulgò nunc adpellatur *Golfo di Tallavo*. *τιτανός* au-
tem πόταμος, TITIANVS amnis is est, qui in eundem sinum, haud ita procul Portu
Paulo, sese effundit; vulgari nunc adpellatione *Fiuminale d'Ornano* dictus.

In eundem sinum effunditur & ὁ *φικαρία ποταμὸς*, FICARIVS amnis; apud quem
est *φικαρία πόλις*, FICARIA opidum, vulgò nunc *Ficari* adpellatum.

Post Ficariam reliquum litus ad *Marianam* usque *coloniā* ita describit Ptole-
mæus: *μαριανὸν ἄκρον ἢ πόλις*. *Μεσημβρινῆς πλωρῆς περιγεγραφή*. *Πάλλα πόλις*, *Συρακυσσι-
νός λιμὴν*, *Ρ'ύβρον πόλις*, *Γρανιανὸν ἄκρον*, *Ἀλίσια πόλις*, *φιλανίς λιμὴν*. *Ἀνατολικῆς πλωρῆς
περιγεγραφή*. *Γεῶν ποταμὸς ἐκβολαί*, *Ἀλέρια πόλις καὶ κλῶνια*. *Ροτανῆς ποταμὸς ἐκβολαί*, *Ἀρτέμιδιον
λιμὴν*, *Τυόλα βωμός*, *Τυόλα ποταμὸς ἐκβολαί*, *Μαριανὴ πόλις*. Id est: *Marianum promonto-
rium & opidum*, *Syracusanus portus*, *Rubra opidum*, *Graniannum promontorium*, *Alistia opidum*,
Philonii portus. *Orientalis lateris descriptio*: *Sacri amnis ostium*, *Aleria urbs & colonia*, *Rho-
tani fluvii ostium*. *Diana stagnum*, *Tutula ara*, *Tuola fluminis ostium*, *Mariana urbs*. In eo
satis immodicè erratum, quòd litus à Pallà ad Philonii usque portum meridiei ob-
jecerit: quom id re verà ortui Solis æquinoctialis obversum sit. Antoninus unicum
per Corsicam refert iter, quod huiusmodi est:

A Mariana Palmas M. P. CXXV, sic:

Aleria XL.

Presidio XXX.

Portu Favoni XXX.

Pallas XXV.

Vu

Loca

FAVONII
portus.

Loca ista quum omnia sint maritima, numeros intervallorum unà cum eo, qui in titulo itineris est perscriptus, corruptos esse, certum est. sunt quidpe à Marianæ ruinis ad ruinas Alerix xxv circiter millia passuum. hinc ad FAVONII portum, qui vulgò nunc dicitur *Porto Favono*, xxx. inde ad opidum, cui vulgaris adpellatio *S. Bonifacio*, xxvii circiter. quod ex eo intervallo deprehenditur esse idem, quod Antonino dictum fuit plurali numero, ut ferè factum eo sæculo, PALLAE; Ptolemæo verò singulari, Πάλλα, PALLA. Ac situs etiam, quem Ptolemæus huic tribuit, probè S. Bonifacii opido convenit. Scripsisse autem Antoninum geminum LL, vel inde patet, quòd in plerisque eius exemplaribus loco alterius L surrepserit M: & in quibusdam est *Plalas*. Cæterum, quia Antoninus iter per Corsicam à Marianâ & Aleriâ coloniis ad Pallam terminavit; in Sardinia verò omnia itinera ad *Olbiam*, *Caraleis*, ac *Sulcos*, à *Tibulâ* incepit, adparet ex eo, usitatissimum è Corsicâ in Sardiniam, & econtrâ, trajectum fuisse inter duo ista opida.

PALLA
opidum.

Ergo inter Pallam & Aleriam loca refert Ptolemæus hec ordine: Συρακυσσινός λιμὴν, ῥέβρα πόλις, Γρανιανὸν ἄκρον, Ἀλίστα πόλις, Φιλωνίς λιμὴν, Ἰερὸν ποταμὸν ἐμβαλά, Ἀλίστα πόλις. Id est: *Syracusanus portus*, *Rubra opidum*, *Granianum promontorium*, *Alista opidum*, *Filonii portus*, *Sacri amnis ostium*, *Aleria urbs*.

SACER
amnis.

Ex his ὁ Ἰερὸς ποταμὸς, SACER amnis, tam propè ponitur Aleriam, uti dubitare non liceat, quin is sit idem, qui vulgò nunc vocatur *Orbo fiume*. ad cuius etiam fonteis locus etiam nunc adpellatur *Sacra*.

SYRACUSA-
NVS portus.

Ὁ Συρακυσσινός λιμὴν, SYRACUSANVS portus, eo ponitur situ in tabulâ Ptolemæi, uti nullus alius haberi possit, quàm qui, haud longè S. Bonifacio, vulgò dicitur *Golfo & Porto di S. Amanza*. Ptolemæus, ut innumera alia, sic hoc etiam vocabulum Συρακυσσινός Romano formavit more. at Græco ori erat Συρακυσσινός λιμὴν, *Syracusanus portus*. sic scilicet Diodorus, dicto lib. v: αὐτὴ δὲ ἡ νῆσος ἐπεστέμιστος ἔστι, καλλιερὸν ἔχει λιμῆνα, τὸν ὀνομαζόμενον Συρακυσσινόν. Id est: *Insula hæc quum adpulsa sit perfacilis, portum longè pulcherrimum habet nomine Syracusanum*.

GRANIA-
NUM promon-
torium.

Hinc τὸ Γρανιανὸν ἄκρον, GRANIANVM promontorium nullum aliud est, quàm quod vulgò nunc vocatur *Capo Erbicara*. quidpe statim post Granianum promontorium Ptolemæo ponitur in sinus recessu Ἀλίστα πόλις, ALISTA opidum: quod nunc est in intimo sinus sive portus recessu vulgari adpellatione *Porto Vecchio*, id est, *Portus Vetus*. Huic Alistæ quum proximè extra sinum subjungatur apud Ptolemæum ὁ Φιλωνίς λιμὴν, *Filonii portus*: omnino ego cum doctis viris statuo, corruptum hoc esse vocabulum à genuino Φαωνίς, *Favonii*. & frequens est mos Ptolemæo Romano modo ὡ literam pro ὡ consonâ uti.

ALISTA
opidum.

Ῥέβρα πόλις, RUBRA opidum, quod inter Syracusanum refert Ptolemæus portum & Granianum promontorium, eo fortè situ fuerit, ubi nunc portus est, vulgò *Porto nuovo* dictus. Vocabulum id pluralis numeri fuisse puto; quemadmodum VIII à Româ millibus passuum in viâ Flaminiâ locus dicebatur *Ad Rubra saxa*, & *Ad Rubras petras*.

PRAESIDI-
VM Roma-
num, castel-
lum.

Iam verò PRAESIDIUM illud *militum Romanorum*, quod in Anronini itinere inter Favonii portum & Aleriam ponitur, quo loco fuerit, dispectu perquam difficile est; quando numeri millium utrobique corrupti sunt. Medio tamen fuisse videtur itinere circa locum, qui vulgò nunc dicitur *Torre Vignale*: quia æqualis utrimque est numerus in Itinerario.

ALERIA
Romanorum
Colonia.

Ipsa hinc Ἀλίστα, ALERIA, cuius ruinae pusillum à mari remotæ conspiciuntur, antiquissima fuit *Græcorum colonia*, Cyro Persas regnante huc à Phocensibus deducta. Dicebatur autem primùm Ἀλαλία, ALALIA; & mox Ἀλαρία, ALARIA: ac tandem Ἀλέρια, Aleria. quod postea in nonnullis Ptolemæi exemplaribus & apud Zonaram corruptum est in οὐαλέρια, *Valeria*. Media etiam voce quum usus esset Diodorus, imperiti eius ineptique exscriptores corruerunt eam in κάλαριν, *Calarim*. quod mendum etiam in Florum transiit, & eius transcriptorem Jordanem, in libro de Regnorum successione; transpositis tantum liquidis; ut mox videbimus. Apud Diodorum lib. v. ita legitur: ῥ' πύργουσι δ' ἐν αὐτῇ ἑ πόλεις ἀξιόλογοι δύο· καὶ τῶν ἡμῶν κάλαρις, ἡ δὲ Νικαία περὶ σαροβόταται. τῶν δὲ τῶν μὲν κάλαριν φακῆς ἐκλήσκει, καὶ χρόνον ἰνὰ κατοικήσασιν, ἔπειθ' ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐξέβληθησαν ἐκ τῆς νήσου. Id est: *Due in eâ sunt urbes insignes, Calaris & Nicæa. Calarim Phocenses condidère. quumque ad*

tempus

tempus insulam inhabitassent, à Tyrrenis fuerunt eieciti. Hinc illud in suprà scripto veteri carmine:

Corfica Phocæo tellus habitata colono:

Corfica qua Graio nomine Cyprius erat.

Sed apud Diodorum lege, ἡ μὲν Ἀλαρία, & τὴν μὲν Ἀλαρίαν. De transmigratione Phocensium ex Ionia in Corsicam prolixam habet historiam Herodotus lib. 1: ubi narrat, qua ratione, à Cyro, Persarum rege, & eius praefecto Harpago oppressi, patriam tertam reliquerint. Ἐν ᾧ ἂν, inquit, ὁ Ἄρπαγος ἀπὸ τοῦ τεύχεος ἀπήγαγε τὴν ἐραλίαν, οἱ Φωκαῖες ἐν τούτῳ κατεσπείσαντες τὰς πεντηκοντίους, ἐξήμευον

10 πύνα καὶ γυναικας καὶ Ἰπίππια, πρὸς δὲ καὶ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν, καὶ τὰ ἄλλα ἀναθήματα, χωρὶς ὅτι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ χρυσὸς ἢ ἄλλο τι, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἐξήεντες, καὶ αὐτοὶ ἐσθλότες, ἔπλεον Ἰπὶ Χίος. τὴν δὲ Φωκαίαν ἐρημώσαντες ἀνδρῶν ἔχον ἐν Πέρσῃ· οἱ δὲ Φωκαῖες, ἐπεὶ τε σφί Χίος τὰς νῆσους τὰς Οὐνάσας καλεομένης ἐκ ἐβύλευτο ἀνευμερόισι πωλείην, διεμερόντες μὴ αἰ μὲν ἐμπόρον γίνονται, ἢ δὲ αὐτῶν νύκτος ἀποκλήσῃ τῆτος ἕνεκα, πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐπέλλοντο ἐς Κύρον. ἐν γὰρ τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρῶτον τῶτων ἐν ἑοσποπίσ ἀνεσθῆσαντο πᾶσι τῇ οὐσίῳ μὲν Ἀλαρίῃ. * * *

20 Εἴποι τε δὲ ἐς τὴν Κύρον ἀπικόντο, οἴκεον κοινῇ μετὰ τῶν πρῶτον ἀπικρομένων, ἐπ' ἔπει πέντε· καὶ ἐξ ἐπιδρῦσαντο, καὶ ἄρον γὰρ ἤδη καὶ ἔφερον πρὸς πεντακόντας ἀπαντας. ἐρατοῦνται ἂν Ἰπὶ αὐτὰς κοινῶ λόγω λεησάμενοι Τυρσοῦσι καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ ἐκάτεροι ἐξήκοντα· οἱ δὲ Φωκαῖες, πληρώσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἰόντα δεξιμὸν ἐξήκοντα, αἰτίαν ἐς τὸ Σαρδόνιον καλεόμενον πέλαγος. Συμμιζόντων δὲ τῇ ναυμαχίῃ, Καδμείῃ πρὸς νίκην πῶσι Φωκαῖεσσι ἐνήετο. αἰ μὲν γὰρ τεσσαράκοντα σφίσι νῆες διεσθῆσαν, αἰ δὲ εἴκοσι αἰ πεντακόντα, ἦσαν ἀρῆσαι. Κατεπλώσαντες δὲ ἐς τὴν Ἀλαρίαν, ἀνέλαβον τὰ πύνα καὶ τὰς γυναικας, καὶ τὴν ἄλλαν κτήσιν, ὅσων οἱαὶ τε ἐνήοντο αἰ νῆες σφί ἄγον· καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. * * *

Οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήγιον κατεφυγόντες, ἐθεύτην ὀρμηίδμοι, ἐκτίσαντο πόλις γῆς τῆς Οἰνωρέϊας ταύτης, ἢ πρὸς νύκτ' ἔλη καλεῖται. Hoc est: Simul atque Harpagus exercitum abduxit, Phocenses continud lembos instruxerunt, quibus liberos unâ cum uxoribus atque supellecile univêrsâ imponerent: ad hæc statuas quoque templorum & cætera donaria: nisi, quæ vel ferrea vel lapidea aut denique picta essent, & reliqua omnia imposuerunt. quibus conscensis, trajecerunt in Chium. Phocæam hominibus desertam Persæ occupaverunt. Phocenses autem, quum

30 ipsi Chii insulas Oenusas licitantibus addicere nollent, quod metuerent, ne illuc emporium transferretur, atque ita eorum insula ab eo excluderetur; concesserunt in Cynnum. Hæc enim jam ante xx annos urbem oraculi jussu condiderant, nomine Alalam. Et aliquanto post: In Cynnum postquam adpulissent, communiter habitaverunt cum prioribus colonis annos vi; templaque erexerunt. Ceterum quum iam vicinos circumquaque hostiliter popularentur; communi decreto bellum in eos adornant Tyrreni simul & Carthaginienses; utrique lx navibus instructi. Phocenses ex adverso & ipsi totidem navibus milite complent: obviamque illis procedunt in mari Sardonio. Commissâ navali pugna, Phocensibus Cadmea quedam contigit victoria. nam naves illis xl perierunt: reliquæ xx inutiles redditæ sunt. Regressi igitur Alalam, adsumtis liberis & uxoribus, cæterisque facultatibus, quantas ferre naves poterant, relicta Cyno, demigrarunt Rhegium. Paulo post: Qui verò inde profecti Rhegium evaserant, urbem in Oenotriâ terrâ condiderunt, quæ nunc adpellatur Hæla. Romanis postmodum dicta est Velia. Atque hæc quidem de Alalia conditoribus scripsit Herodotus, cæteris eorum migratione posterior. Alii verò auctores ex Corsicâ in Galliam migrasse tradiderunt. vnde Seneca, in Consolatione ad Helviam matrem cap. viii ita tradit: Vt antiquiora, quæ vetustas obduxit, transeam; Phocidæ relicta, Graii, qui nunc Massiliam colunt, prius in hac insulâ confederunt. Ex qua quid eos fugaverit, incertum est: utrum cæli gravitas; an præpotentis Italiæ conspectus; an natura importuosi maris. nam in causâ non fuisse feritatem accolarum, eo adparet, quod maximè tum trucibus & inconditis Galliæ populis se in-

40 terposuerunt. Transierant & Hispani. quod ex similitudine ritus adparet. nec totus sermo conversatione Græcorum Ligurumque à patrio desivit. Deductæ deinde sunt due civium Romanorum colonie; altera à Mario, altera à Syllâ. Hic Aleriam deduxit; Marius Marianam. Plinius, lib. iii cap. vi: Civitates habet xxxiii; & colonias, Marianam Colonia. à C. Mario deductam, Aleriam à dictatore Syllâ. Mela, lib. ii cap. vii: Corsica, præterquam ubi Aleria & Mariana colonia sunt, à Barbaris colitur. Primam in totâ insulâ occuparunt Romani bello Punico primo Aleriam. qua de re ita scriptum est apud Zonaram tomo 11: Ἀλίαν δὲ Σικυθίων ἐπὶ Σαρδῶν καὶ ἐπὶ Κύρον ἐσθῆτευσεν· καὶ πρῶτον τῇ Κύρῳ

50 MARIANA Romanorum Colonia. à C. Mario deductam, Aleriam à dictatore Syllâ. Mela, lib. ii cap. vii: Corsica, præterquam ubi Aleria & Mariana colonia sunt, à Barbaris colitur. Primam in totâ insulâ occuparunt Romani bello Punico primo Aleriam. qua de re ita scriptum est apud Zonaram tomo 11: Ἀλίαν δὲ Σικυθίων ἐπὶ Σαρδῶν καὶ ἐπὶ Κύρον ἐσθῆτευσεν· καὶ πρῶτον τῇ Κύρῳ

νο περιβαλῶν, τὴν μὲν οὐαλερίαν τὴν κρηπίσω αὐτῆς πόλιν εἶναι εἶδεν. Id est: *L. Scipio exercitum in Sardiniam & Corsicam ducens, primò Corsicam adgressus, principem eius urbem Valeriam vi cepit. Scribe, ut antè dixi, τὴν Ἀλερίαν, Aleriam. Eadem historia apud Florum lib. 11 cap. 1 sic recensetur: L. Cornelio Scipione, quum jam Sicilia suburbana esset populi Romani provincia; serpente latius bello, in Sardiniam annexamque Corsicam transit. ubi & sic Carale urbis excidio incolas terruit, adeoque omneis terrà & mari Pænos expugnauit, ut jam victoria nihil nisi Africa ipsa restaret. Eadem & apud Iornandem exstant verba, in libro de Regnorum successione. utrobique scribe *Alarie urbis*. Cæterum *Marianæ* quoque colonie ruinae adhuc exstant; à mari paullum recedentes; **xxii** circiter millia ab *Aleria* distitæ. Apud Diodorum, lib. v, ut jam antè citauimus, leguntur ista: ὑπάρχουσι δὲ ἐν αὐτῇ πόλεις ἀξιόλογοι δύο· καὶ τέτων ἢ εἰδὼ Ἀλερία, ἢ δὲ Νίκαια περισηροβότου. τῶτων δὲ τὴν μὲν Ἀλερίαν, φωνῆς ἐκλίσειν, καὶ χρόνον ἰνὰ καταικίησιν, ἑσπὸς Τυρρηνῶν ἐξεβλήθησαν ἐκ τῆς νήσου· τὴν δὲ Νίκαιαν ἐκλίσειν Τυρρηνῶν θαλασσοκρατοῦντες, καὶ τὰς κατὰ τὴν Τυρρηνίαν κειμένης νήσου ἰδιοποσίμωροι. Hoc est: *Urbes in eâ sunt duæ insignes, Alaria & Nicæa dictæ. Alariam Phocenses condidère. quumque ad tempus eam inhabitassent, à Thyrenis fuerunt eieciti. Nicæam fundarunt ipsi Tyrrheni, quum mari potirentur; & vicinas Tyrrhenie insulas suæ ditioni vendicarent.* En, ὑπάρχουσι inquit, id est, exstant; scilicet suo tempore; duæ urbes insignes. quænam igitur ista Νίκαια ΝΙΚΑΙΑ, nec geographo nec historico aliàs ulli memorata? Vitiatum esse vocabulum, ne suspiceris; vt alterum illud κάλα-
eis, en Stephani epitomator, vbi plureis eo nomine per Orbem terrarum enume-
rat, Πέμπτη, inquit, ἐν Κύρρω τῇ νήσῳ. id est: *Quintâ in Corsicâ insulâ.* Hæc certè nulla alia fuit, quàm quæ, à C. Mario deductâ eò coloniâ, dicta est *Mariana*.*

Sed inter utramque Coloniam loca ac flumina recenset Ptolemæus ista: Ἀλερία κολώνια, Ῥοτανῆ ποταμῶ ἐκβολαί, Ἀρτίμιδος λιμὴν, Τετῆλα βωμὸς, Τετῆλα ποταμῶ ἐκβολαί, Μαριανῆ πόλις. Hoc est: *Aleria colonia, Rhotani amnis ostium, Diane portus, Tutile ara, Tuola fluminis ostium, Mariana urbs.*

RHOTANVS
amnis.
DIANAE
stagnum.

Ex his Ῥοτανῆ ποταμῶς, RHOTANVS fluminis ponitur à Ptolemæo prope ipsam Aleriam. quo situ hodiè amnis est vulgò *Tavignano fiume* dictus.

Huic vicinum est stagnum marinum angustis faucibus, sed intus latè diffusum; 10 cui hodièque vulgaris adpellatio est *Stagno di Diana*. unde ego suspicor, incuriosos exscriptores in Ptolemæo literas transposuisse; quum ab ipso scriptum foret Ἀρτίμιδος λιμὴν, id est, DIANAE stagnum.

TAVOLA
fluvius.

Τουόλας ποταμῶς in Vaticano exemplari est ταύλας, TAVOLA fluvius, probabiliore vocabulo. Ponitur is à Ptolemæo prope *Marianam*. quo situ hodiè maximum totius iusulæ conspicitur amnis, vulgò *Golo fiume* vocitatus.

TUTELAE
ara.

Inter hoc flumen & Dianæ stagnum, prope tamen flumen, circa eum situm, ubi nunc in litore exstat specula, vulgò *Torre Pellerina* dicta, ad ostium amniculi, cui vulgare nomen *Alto*, ponitur Ptolemæo ille Τετῆλα βωμὸς, id est, *Tutile ara*. sed id vocabulum in Vaticano exemplari legitur secundâ syllabâ per η. unde ego conjicio genuinum nomen fuisse τῆς Τετῆλας βωμῶς, id est, TUTELAE ara. nam provinci-
arum Tutelæ sive Tutelari Deo positas fuisse aras, vel unius Hispaniæ antiqui lapides
fatis testentur. 40

Ultra Marianam coloniam loca circa extremum insulæ excursus refert Ptolemæus ista: Μαριανῆ πόλις, Οὐάζον ἄκρον, Μαυρίνων πόλις, Κλυώνιον πόλις. βορείας πλοῦ-
εἰς περιγραφή. Ἰερόν ἄκρον, Κεντρικόν πόλις, Κανελάτη πόλις. Hoc est: *Mariana urbs, Vagum promontorium, Mantinorum opidum, Clunium opidum. Septemtrionalis lateris descriptio: Sacrum promontorium, Centurinum opidum, Canelata opidum.*

SACRVM
promonto-
rium.

Ex his τὸ Ἰερόν ἄκρον, SACRVM promontorium Ptolemæus facit omnium versùs septemtriones extimum. Id hodiè vulgò vocatur *Capo Corso*. Locus in eo vulgò adpellatur *Centuri*: quod CENTVRINVM illud est opidum Ptolemæi. Huic ab occasu objacet parva insula, *Centuria* vulgò dicta. à qua fortè jam olim derivativum vocabulum opido. Sed ab ipso Ptolemæo scriptum fuisse puto Κεντρικόν πόλις CENTVRINORVM opidum. quod mox infra clarius reddam.

CENTVRI-
NORVM opi-
dum.

VAGVM
promonto-
rium.

Οὐάζον ἄκρον, VAGVM promontorium ex Ptolemæi positione id est, quod fauces à septemtrionibus claudit Brigallini stagni.

MANTINO-

Hinc Μαυρίνων πόλις, MANTINORVM opidum, nunc est *Bastia*. Ex hac igitur opidi

opidi adpellatione patet, illud etiam vocabulum κενταρίων ab ipso Ptolemæo scri- CVM opidum
ptum fuisse plurali numero κενταρίων πόλις, Centurinarum opidum.

Medio situ inter Baffiam & Sacrum promontorium fuit κλειώιον πόλις, CLV- CLVNIVM
NIVM opidum. cuius locum nunc vulgò dici cenfeo S. Caterina. opidum.

Inter Centurinum & Volerii amnis ostium κωνιάτη πόλις, CANELATA CANELATA opidum.
opidum, id esse deprehenditur, quod vulgò nunc dicitur S. Fiorenza.

Atque hæctorius insulæ est περιγραφή. In mediterraneis pauca quædam idem opidum.
retulit Ptolemæus. Sunt autem ista: Πόλις δὲ εἰσι μέσοιοι. Ἑωπιῶν, Κέρσιων, Πά-
λαντα, Λουζίνον, Ἀλέκα, Ὀσίγκον, Σεμίτιον, Ταλκίνον, Ουενίκιον, Κέρεσον, Μόρα, μάποσα,
10 Ἀλβιανία. Id est: Rhoicum, Cersunum, Palanta, Lurinum, Aluca, Osincum, Sermitium,
Talcinum, Venicium, Cenesum, Mora, Matissa, Albiana. Populi autem per uniuersam
insulam recensentur ei isti: Καίχαι δὲ πῶ νῆσον ἔθνη κωμηδὸν οἰκοῦντα παρὰ Κερ-
εῶνοι μὲν πῶ δυσμικτῶν παρὰ τὸ χρυσὸν ὄρεος. ὕφ' ἕς Ταρραβῖνοι. εἰς Τιπαιοί.
εἰς Βλατωνοί. ἔθνη δὲ δευτικῶν ἀκρῶν, Ουαναινοί ὕφ' οὗς Κιλμυλώσοι. εἰς Λικῖνοι, μα-
κεῖνοι ὕφ' οὗς Ὀπίνοι. εἰς Σύμβροι, καὶ Κομμασῖνοι. ὕφ' οὗς μεσημεριῶντα Συσασοῖνοι.
Id est: Tenent autem insulam gentes vicatim incolentes istæ: Cervini occidentale latus, sub
Aureo monte. sub quibus Tarrabini. dein Titiani. dein Blatoni. Oram verò maximè septem-
trionalem Fanacini. sub quibus Cilibensēs. dein Licini, Macrini. sub quibus Opini. post
hos Symbri & Cumasini. sub quibus maximè meridionales Subasani. Sed horum vocabula
20 variè in variis exemplaribus scripta sunt: ita, uti, quæ eorum sint genuina ac vera,
dispectu haud facile sit.

Primum τὸ χρυσὸν ὄρεος, AVREVS montis est, qui à septemtrionibus in me- AVREVS
ridiem juxta lavam Goli amnis ripam protenditur, à sinu divi Florentii ad fon- mons.
tem vsque amnis. Sub hoc iugo Ptolemæo ponitur ταλκίνον πόλις Talcinum opi- TALCINI
dum; ut vulgata habent exemplaria. qui locus hodieque vocatur Talcini, inter OPINI.
duo opida Aleriam & Cortem. At ego puto scripsisse Ptolemæum ταλκίνον πό-
λις, id est, TALCINORVM opidum. Sic illi populi Ὀπίνοι OPINI, hodiè-
que nominis memoriam habent in loco, qui prope Aleriam dicitur Opini. quod
& ipsum haud dubiè OPINORVM fuit opidum. Illi verò ταρραβῖνοι in Vatica-
30 no exemplari leguntur ταρραβῖνοι, TARRACINI. vnde facilis suspicio, esse
idem nomen, quod in opido scripsit ταλκίνον Talcini. Et illud etiam Κέρσιων πό-
λις videtur fuisse κερουίνων πόλις CERVINORVM opidum. Ἑωπιῶν, Rhoicum,
nescio an non corruptum sit ab Ὀσίγκων, OSTRICO. est quidpe hodiè eodem
situ flumen & opidum vulgò Ostricone dictum. Λικῖνοι item nescio quid similitu- OSTRICO
dinis habeant cum illo opido Λουζίνον. Ac fortè fuere ab Locra amne dicti Λο- opidum.
κεῖνοι LOCKINI.

Πάλαντα πόλις, Palanta opidum in Vaticano exemplari rectius est Παλανία, P A- PALANTA
I A N I A. quidpe hodieque regio eodem tractu dicitur Balagna. in qua voce opidum,
literæ gna ferè idem sonant quod nia, vna syllabâ.

40 Ἀλέκα πόλις, ALUCA opidum, hodiè dicitur Alota, prope Adiacensem fi- ALUCA
num. opidum.

In quibusdam Latinis versionibus est TARRABINORVM vicus. Hunc TARRAB-
nescio vnde interpretes habuerint. est autem hodieque opidum in occidentali NORVM vi-
insula latere vulgò Vico dictum. cus.

Reliqua quum sint planè incerta, anxie ea confectari nihil attinet. Cæterum opidum.
apud Plinium, dicto lib. III. cap. VI. de numero vniversorum opidorum ita opidum.
scriptum est: Civitates habet xxxiii; & colonias Marianam, à C. Mario ἀρ-
χῆται, Aleriam à dictatore Sylla. Et ita epitomator eius Martianus Capella, opidum.
lib. VI: Habet civitates triginta tres. At hoc minus credibile: utique quum in opidum.
50 Sardinia, insulâ longè maiore, longè omnibus rebus præstantiore, xiiii tan-
tùm esse testetur Plinius. Non civitates fuisse omnes; sed loca levi quodam ope-
re communita, patet ex Strabone. apud quem dicto lib. V ita scriptum est de vni-
versâ insulâ: οἰκῆται δὲ Φαυλῶς, τραχέια τε ἔσται καὶ τῆς πλείους μέρους δύσβατος τελέως,
ὡς τε τὰς καίχουλας τὰ ὄρη, καὶ ἀπὸ λησιμῶν ζώντες, ἀζημιώτους εἶναι θηρίων. ἐπιταῦ γούῳ
ἐρησιωσιν οἱ τῶν Ῥωμαίων στρατηγοί, καὶ περισσεύοντες πῆς ἐρίμασι, πλὴν πλῆθος ἔλθοσι τῶν
αὐθροπῶν, ὅραν ἐστὶν ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ Ἰουμάζην, ὅσων ἐμφαινεταὶ τὸ θηρώδες καὶ τὸ ἐσοχηματώ-
δες ἐν αὐτοῖς. ἢ γὰρ ἔχουσιν ἀσπίδας ζῆν, ἢ ζῶντες, ἀπυθία καὶ αἰκισθησία τὸς ἀνησιμῶδες ἀπαι-
βασί.

Εἰσι δὲ ὡςτε καὶ περὶ τὸ τοχὸν κατὰ βάλαντον ἑστὶν αὐτῶν, ὅμως μετὰ μέλαν. Ἐστὶ δὲ ὅμως εὐκρίσιμα ἕνα μέρη, καὶ πόλιστα πρὸς Βλησίον τε καὶ Χάραξ καὶ Ἐνθονίαι, καὶ οὐάπαιες. Hoc est: Male incolitur; aspera quum sit ac plerisque in locis planè invia. quo fit, ut montana colentes, latrociniisque vitam sustentantes, ipsis sint immansuetiores bestiis. Itaque quum Romani duces in insulam incursiones faciunt, ac, munitiones eorum adorti, magnum mancipiorum numerum adducunt; videre Romæ cum admiratione licet, quantum in eis feritatis atque indolis plane sit belluine. nam aut vitam fugiunt, aut impatientiâ ac stupiditate suâ dominos obtundunt: ita, ut impense paeniteat, etiamsi quis minimo emerit. Sunt tamen quaedam partes habitabiles: habentque nonnulla opidula: ut sunt, Blesino, Charax, Eniconia, & Vapanes. Hæc vocabula ut fati sint sana, vehementer ego vereor. Id mirari liceat, nullum eorum Ptolemæo esse memoratum. Cæterum patet ex istis Strabonis verbis, urbeis sive opida tot in Corsicâ non fuisse, quot tradit Plinius. Ptolemæus sanè, qui accuratissimè omnem oram maritimam descripsit, paucissima eorum in mediterraneis retulit. quæ tamen & ipsa castella haud dubiè tantum fuere, ac leviora ἱερύματα. Atque hæc ferè sunt, quæ de antiquitatibus Corsicæ insulæ ex idoneorum auctorum monumentis erui potuerunt.

FINIS CORSICAE ANTIQVAE.